

سنجش و تدوین راهبرد امنیت اجتماعی پایدار (مورد پژوهی: منطقه یک شهرداری تهران)

پرویز آقایی^۱، احمد پوراحمد^۲، حسین رئیسی^۳

تاریخ دریافت: ۹۲/۱۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۳/۰۳/۱۸

از صفحه ۴۵ تا ۷۰

پژوهشنامه جغرافیای انتظامی
سال دوم، شماره پنجم، بهار ۱۳۹۳

چکیده

امنیت اجتماعی به عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان دارای چند بُعد می‌باشد. وجود امنیت اجتماعی، نتیجه توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و موقعیت مکانی است. کلان‌شهر تهران با جمعیتی بالغ بر ۸ میلیون نفر، دارای اقوام، فرهنگ‌ها و پایگاه‌های مختلف اقتصادی-اجتماعی می‌باشد که بحث امنیت اجتماعی، یکی از محوری‌ترین موضوعات مطرح در این کلان‌شهر است. محدوده مورد مطالعه در این پژوهش، منطقه یک شهرداری تهران می‌باشد. روش پژوهش به صورت توصیفی-تحلیلی و ماهیت این تحقیق، کاربردی است و با هدف بررسی میزان امنیت اجتماعی و در نهایت تدوین و اولویت‌بندی راهبردها در منطقه یک انجام شده است. برای رسیدن به این هدف از مدل SWOT-QSPM استفاده و برای امتیازدهی مدل SWOT-QSPM از نظرات جمعی از اساتید دانشگاه و مردم محلی بهره برده‌ایم. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که مجموع امتیازات موقعیت داخلی منطقه، ۲۰۲۲ و خارجی ۲۰۹۸ است، یعنی موقعیت منطقه، محافظه‌کارانه و در وضعیت متوسطی قرار دارد. در مرحله نهایی پس از تدوین راهبردها به اولویت‌بندی آنها اقدام کرده‌ایم که نتایج این بخش نیز گویای آن است که مهم‌ترین راهبرد، تقویت اجتماعات محلی و سازمان‌های مردم‌محور مانند؛ سرای محله، شوراییاری، سازمان‌های مردم‌نهاد و CBOها با امتیاز ۶۰۰۷ می‌باشد. از پیشنهادهای مطرح شده برای رسیدن به راهبردهای تدوین شده، می‌توان به فرهنگ‌سازی و افزایش آگاهی مردم نسبت به عوامل ناامنی اشاره کرد.

کلید واژه‌ها: امنیت اجتماعی، شاخص‌های امنیت اجتماعی، امنیت اجتماعی پایدار، SWOT-QSPM، منطقه یک.

۱- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی تهران، نویسنده مسئول براینامه: parviz.aghaei@gmail.com

۲- استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران

۳- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی تهران

مقدمه

بوزان امنیت اجتماعی را به حفظ مجموعه ویژگی‌هایی ارجاع می‌دهد که بر مبنای آن افراد، خود را عضو گروه خاص تلقی می‌کنند (بوزان و هانسن، ۲۰۰۷: ۵). از دیدگاه وی امنیت اجتماعی عبارت است از؛ توانایی گروه‌های مختلف صنفی، قومی، محلی و غیره در حفظ هستی و هویت خود. در واقع، بوزان امنیت را حالت فراغت از تهدید هویت جمعی و گروهی تلقی می‌کند (گروسی، ۱۳۸۶: ۲۹). امنیت به معنای رهایی از خطر، تهدید، آسیب، ترس یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش و اعتماد است (ساروخانی و نویدنیا، ۱۳۸۵: ۸۸) و محصول برقراری نظم در جامعه است که در اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر به عنوان یکی از حقوق اجتماعی انسان بیان شده و هم ردیف آزادی قرار گرفته است (صالحی، ۱۳۸۷: ۲۰).

امنیت اجتماعی، حالت فراغت همگانی از تهدیدی است که کردار غیرقانونی دولت یا دستگاه یا یک فرد یا گروهی در تمامی یا بخشی از جامعه پدید آورد. در نظام حقوقی جدید، فرض بر این است که قانون با تعریف و حدگذاری آزادی‌ها و حقوق فرد و کیفر دادن کسانی که از آن حدود فراتر گذشته‌اند، امنیت فردی و اجتماعی را پاسبانی می‌کند (آشوری، ۱۳۷۹: ۳۸). مراد از امنیت اجتماعی این است که با توجه به قوانین و نظم و حکومت، مردم در بُعد زیست جمعی، امنیت و آسایش داشته باشند. بی تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه و تکامل یک جامعه و همچنین شکوفایی استعدادها، مهم‌تر از عنصر امنیت و تامین آرامش در جامعه نبوده و توسعه اجتماعی، خلاقیت و فعالیت ارزشمند بدون امنیت امکان‌پذیر نخواهد بود. نیاز به امنیت پس از نیازهای فیزیولوژیکی انسان، به عنوان یکی از ساختارهای اساسی و پایه‌ای تشکیل دهنده شخصیت فرد قلمداد می‌شود. قرآن کریم، یکی از اهداف حاکمیت خداوند و استخلاف صالحان و طرح کلی امامت را تحقق امنیت معرفی کرده است. یکی از دغدغه‌های مهم دولت جمهوری اسلامی، ایجاد امنیت برای شهروندان است، چرا که بستر توسعه موزون و همه جانبه، جزء با وجود این اکسیر فراهم نمی‌شود. احساس ناامنی یا ناشی از فرد است یا ناشی از محیطی که فرد در آن زندگی می‌کند (عربی، ۱۳۸۴: ۱۹۵).

منطق جامعه محوری در پلیس اقتضاء می‌کند که امنیت عمومی در عرصه اجتماعی به وسیله مردم و نهادهای امنیتی-انتظامی در فضای فیزیکی منطقه تحقق یابد. بر اساس نظریه‌گزینش عقلانی، امنیت به عنوای کالای عمومی تلقی می‌شود که در صورت تحقق آن تمام جامعه از آن بهره‌مند خواهند شد (کارگر و سرور، ۱۳۹۰: ۲۰۴). امنیت به عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان مطرح می‌باشد و انسان همواره در تلاش برای تأمین امنیت در زندگی خود بوده است، یکی از انگیزه‌های اصلی تشکیل حکومت‌ها نیز تأمین امنیت بوده است؛ امنیت نخستین شرط برای زندگی انسان و سکونت در یک مکان است، اگر جایی امن نباشد، قابل سکونت نیست و تا امنیت در شهر یا کشوری حکم فرما نباشد، فراهم کردن یک اقتصاد سالم ممکن نیست. عوامل مختلفی می‌توانند امنیت در شهر را در معرض تهدید قرار دهند، به طور کلی دو تهدید اصلی نسبت به امنیت در شهرها بروز می‌کنند که عبارتند از؛ جرم و خشونت شهری. جرایم و خشونت‌های شهری در سراسر جهان در حال افزایش می‌باشد که باعث بالارفتن بیم گسترده و راندن سرمایه در بسیاری از شهرها می‌باشد. پایداری امنیت شهری دارای اهمیت است و امنیت شهری پایدار به معنای پایداری در حذف تهدیدهای امنیت شهری است.

امنیت پایتخت‌ها از دو بُعد قابل توجه است؛ یکی جایگاه ویژه پایتخت در اقتصاد ملی و کنترل و هدایت امور کشور و دیگری اینکه؛ آسیب‌پذیری پایتخت، ناآرامی‌ها و بحران‌های آن، دارای تبعات عمیق و گوناگونی می‌باشد و باعث از بین رفتن وحدت و انسجام کشور خواهد شد (رضویان و آقایی، ۱۳۹۳: ۲). با توجه به اینکه در کلان‌شهر تهران اقدامات مختلفی برای برقراری امنیت پایدار از طرف نهادهای امنیتی و همچنین نهادهای غیررسمی صورت گرفته است، نشان‌دهنده اهمیت بحث امنیت و آرامش ساکنان است که نهادهای مسئول به خوبی آن را درک کرده‌اند.

یکی از مناطق کلان‌شهر تهران که امروزه دارای جمعیتی بیش از ۴۰۰ هزار نفر است و وضعیت آن نسبت به گذشته تغییرات اساسی داشته و کالبد آن دگرگونی اساسی یافته است و همچنین بسیاری از کاربری‌های گذشته در این منطقه جای خود را به برج‌ها و آپارتمان‌های لوکس داده است و دارای جاذبه‌های گردشگری می‌باشد، منطقه یک شهرداری تهران است. در این منطقه به دلیل وجود جاذبه‌های گردشگری و همچنین جاذبه‌های شغلی، افراد مختلف با پایگاه‌ها و قومیت‌های مختلفی در آن ساکن

هستند که می‌تواند امنیت منطقه را تحت تأثیر قرار دهد. در این پژوهش، محققین تلاش می‌کنند تا وضعیت موجود منطقه یک شهرداری تهران که شامل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید است را مشخص و موقعیت منطقه یک را بر اساس وضعیت امنیت اجتماعی ساکنان مشخص کنند. مهمترین سوالی که در این پژوهش محققین درصدد پاسخگویی به آن هستند، شامل موارد زیر است:

- مهمترین نقاط درونی و بیرونی منطقه یک در حوزه امنیت اجتماعی شامل چه مواردی است؟
- امنیت اجتماعی در منطقه یک بر اساس مدل SWOT در کدام موقعیت قرار دارد؟

اهداف پژوهش

به دلیل آنکه امنیت اجتماعی به عنوان یکی از مهمترین و در عین حال اساسی‌ترین نیازهای انسان مطرح است و لزوم برقراری آن از مهم‌ترین وظایف نهادهای امنیتی و نهادهای مردمی است، پژوهش حاضر اهداف خود را به این صورت طبقه‌بندی کرده است:

- شناسایی مهم‌ترین نقاط قوت و ضعف منطقه یک در حوزه امنیت اجتماعی؛
- شناسایی مهم‌ترین نقاط فرصت و تهدید منطقه یک در حوزه امنیت اجتماعی؛
- استخراج راهبردهای تدوین شده بر اساس مجموعه نقاط درونی و بیرونی؛
- اولویت‌بندی کردن راهبردها بر حسب نمرات کسب شده؛
- ارائه پیشنهادها برای رسیدن به راهبردهای تدوین شده.

روش پژوهش

روش اجرای این پژوهش، توصیفی-تحلیلی و از لحاظ هدف، کاربردی است. اطلاعات و داده‌ها ابتدا به صورت کتابخانه‌ای و مطالعه اسناد و آمارنامه‌ها و استفاده از آرشیوها جمع‌آوری و مطالعه شده است، سپس برای تدوین نقاط درونی و بیرونی و ارائه راهبرد به بررسی‌های میدانی و مشاهده و مصاحبه اقدام شده است. در امتیازدهی مدل سوات از نظرات جمعی از اساتید دانشگاه و مردم محلی استفاده شده است.

مبانی نظری تحقیق

از منظر جامعه‌شناسی، سطوح متعددی برای امنیت در نظر گرفته شده است که مهم‌ترین آن امنیت در سطح خرد و کلان است. دسته اول تعاریفی هستند که بر تهدید هویت جمعی تأکید دارند. دسته دوم، امنیت را به عنوان فقدان هراس از ویرانی و تهدید ارزش‌های جامعه می‌دانند. اگر امنیت اجتماعی را شامل تمهیداتی برای حفظ زندگی اعضای جامعه و سپس حفظ راه و روش زندگی آنان بدانیم، بنابراین می‌توان امنیت اجتماعی را به عنوان رفع تهدید از عنصر اتصال دهنده اعضای جامعه به یکدیگر در نظر گرفت (رجبی‌پور، ۱۳۸۴: ۹۳). مراکز شهری امروزه به عنوان مراکز وقوع جرم و انحرافات اجتماعی شناخته شده‌اند. در مراکز شهری به ویژه شهرهای بزرگ شاهد هزاران نفر از اطفال و نوجوانانی هستیم که به نحوی از تحصیل جدا شده و به سرقت، تکدی و انواع انحرافات اجتماعی پرداخته‌اند. اینگونه مسائل باعث شده تا بحث امنیت اجتماعی بیشتر از گذشته مورد توجه قرار گیرد.

در زمینه بحث محوری امنیت دو رویکرد اصلی شامل؛ رویکرد انفصالی و رویکرد اندماجی وجود دارد. رویکرد انفصالی، قدیمی‌ترین رویکرد به امنیت است که می‌توان ریشه‌های آن را در اولین تجمعات بشری جستجو کرد. مطابق این رویکرد، امنیت وضعیتی است که توسط قدرت برای صیانت مردم در قبال تهدیدات بیرونی، تالیس می‌شود. در این رویکرد، امنیت وضعیتی طبیعی ارزیابی نمی‌شود، بلکه چنان که هابز اظهار داشته، امنیت کالایی ارزشمند است که باید در پی تولید آن بود و مناسبات و فرایندهای طبیعی، قادر به تولید و عرضه آن نیستند (کارگر و سرور، ۱۳۹۰: ۱۸۰). در رویکرد انفصالی، امنیت از درون جامعه نمی‌جوشد بلکه آن را توسط دولت تولید می‌کند و جامعه موظف به منطبق کردن خود با آن و رعایت مقتضیات آن است (فوکو، ۱۳۹۱: ۳۲۸).

مطابق رویکرد اندماجی، نه تنها تفکیک بین جامعه و دولت پذیرفته نیست، بلکه خود می‌تواند عاملی برای ایجاد ناامنی باشد. از این منظر امنیت از درون جامعه جوشیده و بنابراین نه تنها امنیت اجتماعی بلکه امنیت خارجی با عنایت به مناسبات داخلی (بین عناصر مختلف جامعه و حکومت) فهم و درک می‌شود. بر این اساس، امنیت داخلی وضعیتی است که در آن، اولاً هویت اجتماعی از ناحیه آسیب‌های مختلف داخلی و

خارجی مصون باشد، دوم، بنیاد روابط سیاسی- اجتماعی بر مقوله رضایت و نه قدرت، استوار است (تری تریف، ۱۹۹۹: ۹۹).

دورکیم عقیده داشت که بین افزایش جرایم و افزایش جمعیت رابطه مستقیمی وجود دارد (سلطانی، ۱۳۷۴: ۱۲). به نظر جرج زیمل در شهرهای بزرگ و به ویژه کلان‌شهرها، جمعیت عظیم و متراکم و فشار آن بر زندگی انسان، هویت فردی و آزادی او را به خطر می‌اندازد (توسلی، ۱۳۸۱: ۷۴). در مورد میزان جرم و جنایت در شهرها و رابطه آن با شهرنشینی، دو دسته نظریه وجود دارد. در یکی از آن‌ها، به بیان رابطه میان کیفیت محیط کالبدی و فیزیکی شهرها و میزان جرم و جنایت پرداخته می‌شود و نظریه فضاهاى بدون دفاع شهری مطرح می‌گردد. پیشگامان مکتب اکولوژی شهری نیز همه مسائل اجتماعی و از جمله میزان جرایم را در تفاوت‌ها و خصیصه‌های مکانی جست‌وجو می‌کنند (شکویی، ۱۳۷۳: ۱۵). دسته دوم، نظریه‌هایی هستند که در آنها رابطه میان میزان افزایش و تراکم جمعیت و عوامل اجتماعی و فرهنگی با جرم و جنایت بررسی می‌شود. مفهوم فضای شهری امن در مقابل مفهوم فضای شهری ناامن قرار دارد. پدیده ناامنی دارای دو جنبه عینی و ذهنی است و کلیه عرصه‌های زندگی را در بر می‌گیرد. مقوله ناامنی از جنبه عینی، کلیه مظاهر ناامنی از جمله؛ سرقت، قتل، خشونت و... را شامل می‌شود و مقوله ناامنی از جنبه ذهنی، شامل داوری در خصوص امنیت منطقه و فضا است. ناامنی، پدیده‌ای همانند فقر است و می‌توان گفت که فقر مقدمه دیگر پدیده‌های آسیب‌شناختی از جمله ناامنی، خشونت شهری و غیره است (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۰۷).

نمودار شماره ۱. جایگاه ناهنجاری‌های کالبدی و عملکردی در عوامل مؤثر در پیدایش جرم در فضای شهری

منبع: صالحی، ۱۳۸۷

از مهمترین شاخص‌ها و نشانه‌های احساس امنیت اجتماعی می‌توان به عوامل ذکر شده در جدول زیر اشاره کرد:

جدول شماره ۱. شاخص‌ها و نشانه‌های احساس امنیت

شاخص‌های احساس امنیت	نشانه‌های احساس امنیت
-عدم وجود آزار بصری	حضور در فضاهای شهری در ساعات پایانی شب
-عدم وجود آزار لسانی	حضور در فضاهای خلوت شهری
-عدم وجود آزار فیزیکی	حضور در کوچه‌های تنگ و تاریک
	استفاده دائمی از فضاهای شهری
	فقدان ترس از سرقت اموال
	نداشتن ترس و اضطراب از سکونت در منطقه

منبع: رضویان و آقایی، ۱۳۹۳

پیشینه پژوهش

فیض‌الله نوروزی و سارا فولادی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۲۹-۱۵ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن» به مطالعه

می‌پردازند. در این تحقیق با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای و نمونه‌گیری تصادفی ساده با ۳۸۴ نفر از زنان ۱۵-۲۹ ساله شهر تهران مصاحبه شده است و نتایج آماری آزمون‌ها نشان می‌دهد که متغیرهای احساس امنیت محل سکونت، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و احساس نظم اجتماعی تأثیر مثبت و مستقیم و متغیر پایبندی مذهبی، تأثیر منفی و معکوسی بر احساس امنیت اجتماعی زنان دارند.

جلیل سبحانی (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر عناصر اجتماعی بر امنیت اجتماعی در شهر سنندج» نشان می‌دهد که ضریب همبستگی اسپیرمن برای سنجش رابطه بین دو شاخص هنجارهای اجتماعی و امنیت اجتماعی، همبستگی متوسط و مستقیم (۴۵۶) را دارا است. درباره حاشیه‌نشینان با خاستگاه روستایی، خانم‌ها مزاحمت‌های خیابانی را مهم‌ترین عامل تهدید دانسته‌اند. بین جنسیت و مزاحمت خیابانی رابطه معنی‌داری در سطح ۹۹ درصد وجود داشته و شدت آن متوسط (۵۲۰/۰) است. عناصر موجود در حوزه اجتماعی، تأثیر منفی بر امنیت اجتماعی گروه دوم حاشیه‌نشینان (قاچاقچیان کالا) دارد. زنان و دختران گروه دوم حاشیه یعنی قاچاقچیان، منابع تهدید امنیت‌شان را از سوی حوزه اجتماعی و عوامل آن می‌دانند. اما مردان قاچاقچی امنیت اجتماعی‌شان از سوی حوزه اجتماعی مورد تهدید قرار نمی‌گیرد، بلکه منابع تهدیدشان را در حوزه‌های دیگر (اقتصادی) تشخیص می‌دهند.

یعقوب احمدی و عطا اسمعیلی (۱۳۸۹)، «سنجش احساس امنیت زنان مبتنی بر عوامل چند بُعدی و میان رشته‌ای در شهر مشهد» را بررسی کرده‌اند. در این پژوهش میانگین احساس امنیت اجتماعی زنان شهر مشهد در یک طیف پنج وجهی، ۲۰۴۰ بوده است که از نمره متوسط پایین‌تر است. در بررسی عوامل مؤثر در تحلیل رگرسیون چندمتغیری، مهم‌ترین عوامل مؤثر به ترتیب اهمیت عبارت بودند از: استفاده از وسایل ارتباط جمعی، نگرش به حجاب، طراحی شهری، تصور فرد از خود و حمایت اجتماعی که متغیر آخر دارای رابطه معکوس با متغیر وابسته بوده است. این عوامل توانستند، ۵۴٪ واریانس متغیر وابسته پژوهش را تبیین کنند.

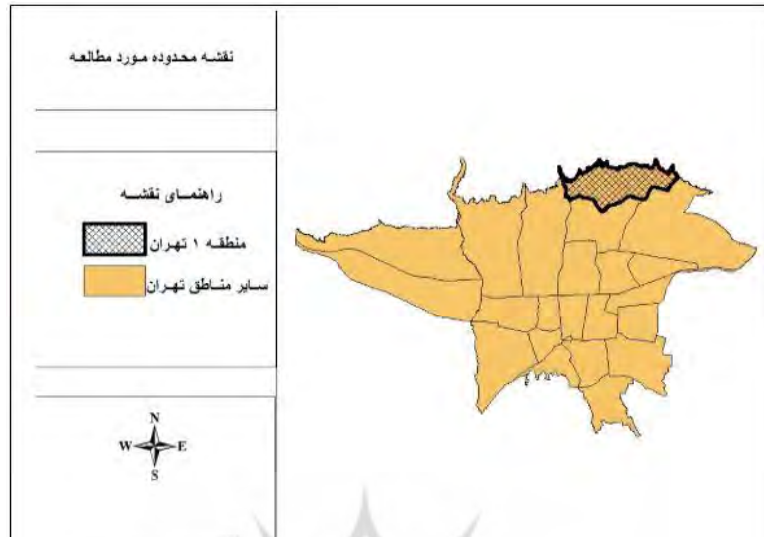
حمداله نادری، محمدعلی جاهد و شیرزاده مهین دخت (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی شهر

اردبیل)» به این نتیجه رسیده‌اند که هر چه میزان سرمایه اجتماعی در جامعه بیشتر باشد، به همان میزان احساس امنیت نیز بیشتر خواهد بود. در تحلیل نهایی، شاخص اعتماد اجتماعی بیشترین همبستگی را با احساس امنیت اجتماعی نشان داده است. از میان مشخصات فردی، جنسیت، وضعیت اشتغال، هزینه‌های ماهیانه خانوار و منطقه محل سکونت در میزان احساس امنیت اثرگذار بوده‌اند.

محمد تقی رضویان و پرویز آقای (۱۳۹۳) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی و ارزیابی احساس امنیت اجتماعی در محله، نمونه موردی: (مطالعه تطبیقی محلات جماران و فاطمی)» به این نتیجه رسیده‌اند که در هر دو محله، پرسش‌شوندگان اظهار کرده‌اند که فضاهای تاریک باعث ناامنی می‌شود. همچنین در محله فاطمی، احساس عدم امنیت در پارک‌ها بیشتر از محله جماران است. به طور کلی محله جماران که از محلات مرفه نشین شمال شهر تهران می‌باشد دارای امنیت اجتماعی بیشتری نسبت به محله فاطمی که در هسته مرکزی شهر قرار دارد، است. این مطلب می‌تواند نشان دهنده رابطه مستقیم سطح اقتصادی ساکنان محله با میزان امنیت اجتماعی در محله باشد.

محدوده مورد مطالعه

شهرداری منطقه یک دارای ۱۰ ناحیه و ۲۶ محله شهری است. مساحت منطقه بدون احتساب حریم، ۴۶ کیلومتر مربع و با احتساب حریم منطقه، حدود ۲۱۰ کیلومتر مربع است. این منطقه بر اساس داده‌های آماری حدود ۴۳۳۵۰۰ نفر جمعیت را در خود جای داده است. مختصات جغرافیایی این منطقه از طرف شمال محدود به ارتفاعات ۱۸۰۰ متری دامنه جنوبی کوه‌های البرز، از جنوب به بزرگراه شهید چمران حد فاصل دو راهی هتل آزادی و بزرگراه مدرس و پل آیت الله صدر و از غرب به اراضی رودخانه درکه و از شرق نیز به انتهای بزرگراه ارتش - کارخانه سیمان و منبع نفت شمال شرق تهران محدود می‌شود.

نقشه شماره ۱: محدوده مورد مطالعه

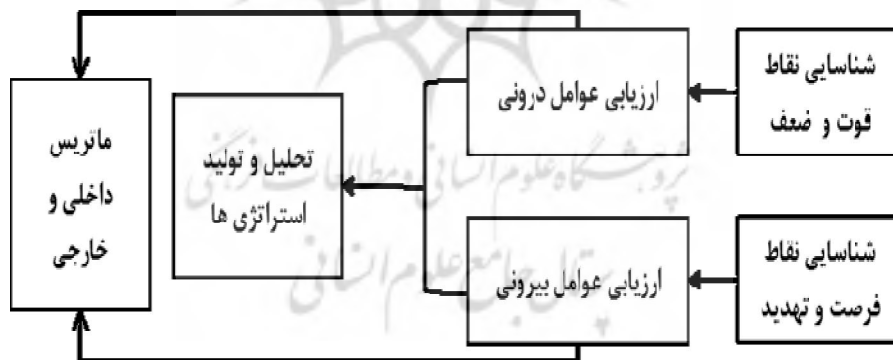
ترسیم: نگارندگان

مدل تحلیلی سوات (SWOT)^۱

تجزیه و تحلیل سوات اصطلاحی است که برای شناسایی نقاط قوت و ضعف داخلی و فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی که یک سیستم با آن روبرو است به کار برده می‌شود. تجزیه و تحلیل سوات، شناسایی نظام‌مند عواملی است که راهبرد باید بهترین سازگاری را با آنها داشته باشد. منطق رویکرد مذکور این است که راهبرد اثربخش باید قوت‌ها و فرصت‌های سیستم را به حداکثر برساند، ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل برساند. این منطق اگر درست به کار گرفته شود، نتایج بسیار خوبی برای انتخاب و طراحی یک راهبرد اثربخش خواهد داشت (پیرز، ۱۳۸۲: ۱۵۵). این تکنیک، ابزاری برای تحلیل وضعیت و تدوین راهبرد است و این امور از طریق بازشناسی و طبقه‌بندی قوت‌ها و ضعف‌های درونی سیستم، بازشناسی و طبقه‌بندی فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط خارج سیستم، تکمیل ماتریس سوات و تدوین راهبردهای گوناگون برای هدایت سیستم در آینده صورت می‌گیرد (گلکار، ۱۳۸۴: ۴۹).

۱- Strength, Weakness, Opportunity, Threat

ابزار تحلیلی و روش سوات می‌تواند در تشخیص و تولید راهبردها نقش مؤثری داشته باشد. روش سوات یکی از ابزارهای مهم در تدوین راهبردها است که به کمک آن، اطلاعات ماتریس ارزیابی‌های عوامل بیرونی و درونی ناحیه مورد مطالعه با یکدیگر مقایسه می‌شوند. نقاط قوت و ضعف ناحیه شهری در برابر تهدیدهایی که این ناحیه با آنها روبرو است، مقاومت می‌کنند یا بر آنها چیره می‌شوند و از فرصت‌های موجود در ناحیه، بهره‌برداری می‌کنند و راهبردها نیز به عنوان واسطه میان عوامل بیرونی و درونی عمل می‌کنند. هدف در این روش، تشخیص بهترین راهبرد نیست بلکه هدف، تعیین راهبردهای قابل اجرا است، بنابراین همه راهبردهایی که در ماتریس نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها (SWOT) ارائه می‌شود، انتخاب و اجرا نخواهند شد. این روش در سه گام ارزیابی محیط بیرونی، ارزیابی محیط درونی و تدوین راهبردها انجام می‌گیرد. در این روش از مقایسه فرصت‌ها و نقاط قوت، راهبردهای فرصت-تهدید^۱ (SO) حاصل می‌شود. به همین ترتیب از مقایسه نقاط قوت و تهدیدها، راهبردهای قوت-تهدید^۲ (ST)، از مقایسه نقاط ضعف و فرصت‌ها، راهبردهای ضعف-فرصت^۳ (WO) و از مقایسه نقاط ضعف و تهدیدها، راهبردهای ضعف-تهدید^۴ (WT) به دست می‌آید و در هر مرحله دو عامل با یکدیگر مقایسه می‌شوند و هدف، تشخیص بهترین راهبرد نیست، بلکه هدف تعیین راهبردهای قابل اجرا است.

نمودار شماره ۲. مراحل کار با مدل SWOT

- ۱ - Strengths-Opportunities
- ۲ - Strengths-Threats
- ۳ - Weakness-Opportunities
- ۴ - Weakness-Threats

گام اول - تعیین نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید موجود (مرحله ورودی)

• تعیین نقاط ضعف و قوت

در این گام نقاط قوت و ضعف شناسایی شده در مرحله ارزیابی محیط درونی، در ستون‌های ماتریس نقاط ضعف و نقاط قوت، قرار می‌گیرند. ارزیابی محدوده درونی به منظور تشخیص نقاط ضعف و قوت آن است. نقاط ضعف و قوت جزء فعالیت‌های قابل کنترل ناحیه هستند که در هر مقطع زمانی به ناحیه سود یا زیان می‌رسانند. فرایند ارزیابی محیط درونی، موازی با فرایند بررسی عوامل بیرونی است. اولویت‌ها از نظر ساکنین و وضعیت مشارکت، نمونه‌هایی از عوامل درونی به شمار می‌آیند.

جدول شماره ۲. مهم‌ترین نقاط ضعف و قوت منطقه یک در حوزه امنیت اجتماعی

ضعف (WEAKNESS)			
امتیاز	نمره	ضریب	
۰.۰۴	۱	۰.۰۴	W۱ وجود بافت‌های حاشیه‌ای مانند آبک و سیمین قلعه.
۰.۰۴	۱	۰.۰۴	W۲ وجود خانه‌ها و باغ منزل‌های ویلایی که امکان سرقت در شب را می‌دهد.
۰.۰۳	۱	۰.۰۳	W۳ اسکان افراد با پایگاه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی در گره‌گاه تجریش.
۰.۰۶	۱	۰.۰۶	W۴ وجود پارک‌های حاشیه‌ای مانند پارک نیلوفر در کنار ترمینال اتوبوسرانی تجریش.
۰.۰۶	۱	۰.۰۶	W۵ وجود مراسم و مهمان‌های شبانه در منطقه یک.
۰.۰۶	۱	۰.۰۶	W۶ پایین بودن تعاملات اجتماعی بین افراد محلات.
۰.۱۰	۲	۰.۰۵	W۷ کمبود سازمان‌های مردم محور و سازمان‌های مردم نهاد.
۰.۰۸	۲	۰.۰۴	W۸ تراکم زیاد جمعیت در مکان‌های تجاری منطقه.
۰.۰۴	۱	۰.۰۴	W۹ درگیری و نزاع خیابانی.
۰.۰۴	۱	۰.۰۴	W۱۰ وجود سارقان به دلیل مرفه بودن منطقه.
۰.۰۶	۲	۰.۰۳	W۱۱ بدحجابی در میان بعضی از ساکنان منطقه.
۰.۰۳	۱	۰.۰۳	W۱۲ مصرف دخانیات و مواد مخدر توسط جوانان و ایجاد پاتوق در منطقه حتی در میان بعضی از خانم‌ها.
۰.۰۳	۱	۰.۰۳	W۱۳ محله‌های برنامه‌ریزی نشده با بافت کهن و کوچه‌های تنگ و باریک در بعضی نقاط منطقه، مانند محلات درکه، دارآباد و قسمت‌های شمالی زعفرانیه.
۰.۶۷	-	۵۱	جمع
قوت (STRENGTH)			
امتیاز	نمره	ضریب	
۰.۱۵	۳	۰.۰۵	S۱ تراکم پایین جمعیت در منطقه یک نسبت به سایر مناطق تهران (رابطه مستقیم بین جرایم و تراکم جمعیت وجود دارد).
۰.۱۲	۳	۰.۰۴	S۲ وجود امکانات بیشتر برای ایجاد امنیت مانند نصب دوربین و استخدام نگهبان و...

۰.۱۵	۳	۰.۰۵	حضور فعال نیروی انتظامی و پایگاه‌های آن در سطح منطقه.
۰.۲۰	۴	۰.۰۵	باقت جدید و برنامه‌ریزی شده با امنیت بالا در محلاتی مانند ولنجک و کامرانیه و فرمانیه.
۰.۱۲	۴	۰.۰۳	سطح پایین بیکاری ساکنان منطقه.
۰.۱۲	۴	۰.۰۳	سطح بالای تحصیلات ساکنان منطقه.
۰.۰۹	۳	۰.۰۳	افزایش امنیت به دلیل وجود مراکز آموزشی و دانشگاهی مانند دانشگاه شهید بهشتی.
۰.۱۵	۳	۰.۰۵	حضور محلات تاریخ‌ساز و تاثیرگذار در سطح منطقه مانند محله جماران.
۰.۱۸	۳	۰.۰۶	تلاش در ایجاد ارتباط با سازمان‌های غیر دولتی و جلب مشارکت مردم.
۰.۲۴	۴	۰.۰۶	وجود نهادهای تاثیرگذار بر افزایش امنیت مانند سفارتخانه‌ها و سکونت دیپلمات‌ها در منطقه.
۰.۱۲	۳	۰.۰۴	روشنایی در بیشتر کوچه‌ها و خیابان‌ها در شب.
۲۲.۲	-	۱	جمع کل

تعیین فرصت‌ها و تهدیدها

در این گام فرصت‌ها و تهدیدهای شناسایی شده در مرحله ارزیابی محیط بیرونی، در سطرهای ماتریس فرصت‌ها و تهدیدها قرار می‌گیرند. این مرحله به تبیین و توصیف محیط بیرونی به منظور مشخص کردن فرصت‌ها و تهدیداتی است که منطقه با آن روبرو است، می‌پردازد. در این رابطه، روندها و رخدادهای سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فناورانه همراه با ماهیت و موقعیت گروه‌های مختلف ذینفع نظیر شهروندان، سرمایه‌گذاران و سایر عوامل درگیر که می‌توانند به میزان زیادی در آینده به محدوده مورد نظر منفعت یا زیان برسانند، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. در این گام به تبیین و تحلیل محیط بیرونی در راستای مشخص کردن فرصت‌ها و تهدیدهایی که منطقه با آن روبرو است، پرداخته می‌شود و به طور کلی عوامل بیرونی شامل نیروهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، سیاسی و دولتی و قانونی و محیطی می‌باشند.

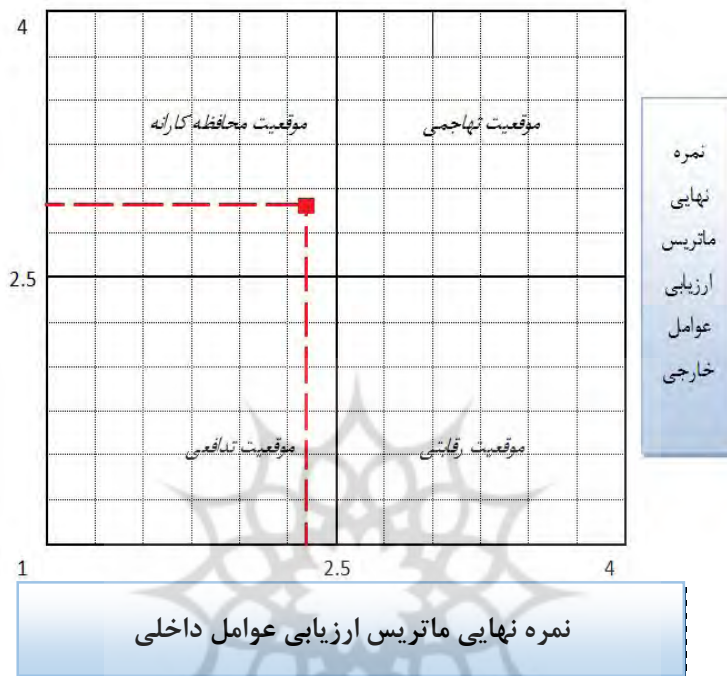
جدول شماره ۳. مهم‌ترین نقاط تهدید و فرصت منطقه یک در حوزه امنیت اجتماعی

امتیاز	نمره	ضریب	تهدید (THREATMENT)
۰.۱۸	۳	۰.۰۶	T۱ نظام برنامه‌ریزی از بالا به پایین (فقدان کنترل اجتماعی و امنیت توسط خود مردم).
۰.۲۰	۴	۰.۰۵	T۲ نرخ رشد جمعیت‌پذیری بالا نسبت به کل شهر تهران.
۰.۰۸	۲	۰.۰۴	T۳ اسکان افغانه در منطقه یک به دلیل ظرفیت‌های کاری.
۰.۰۹	۳	۰.۰۳	T۴ جاذب بودن منطقه برای ورود گروه‌های مختلف اجتماعی شهر تهران.

تهدید (THREATMENT)			
امتیاز	نمره	ضریب	
۰.۱۸	۳	۰.۰۶	T۵ توجه نکردن به بحث محوری امنیت در طرح‌های جامع و تفصیلی.
۰.۰۸	۲	۰.۰۴	T۶ فقدان ضوابط و مقررات در راستای ایجاد امنیت پایدار منطقه.
۰.۰۹	۳	۰.۰۳	T۷ برهم خوردن تجانس اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ساکنین در بخش‌هایی از منطقه به دلیل رشد مهاجرت‌ها به منطقه یک.
۰.۱۵	۳	۰.۰۵	T۸ وجود پارک‌های منطقه‌ای و جذب معتادان و خلافکاران به این مکان‌ها به‌ویژه در شب به دلیل بزرگ بودن این مکان‌ها مانند پارک جمشیدیه و نیاوران.
۰.۱۲	۳	۰.۰۴	T۹ رفاه اقتصادی بالای منطقه که برای ورود تکدی‌گران جاذب است.
۱.۱۷	-	۴۰	جمع
فرصت (OPPORTUNITY)			
امتیاز	نمره	ضریب	
۰.۱۶	۲	۰.۰۸	O۱ اسکان گروه‌های ذی‌نفوذ (مسئولین سیاسی، اقتصادی، اجتماعی) کشوری و بین-المللی در منطقه.
۰.۲۱	۳	۰.۰۷	O۲ فعالیت پلیس کوهستان در مناطق تفریحی توچال، دربند و گلابدره برای امنیت بیشتر گردشگران.
۰.۱۸	۳	۰.۰۶	O۳ تمایل مسئولین برای امنیت پایدار منطقه به دلیل شرایط اقتصادی-اجتماعی خاص منطقه.
۰.۱۸	۳	۰.۰۶	O۴ شناسایی نقاط جرم‌خیز و تغییر کاربری آن در راستای افزایش امنیت مانند احداث پارک تندرستی در محله زعفرانیه.
۰.۲۱	۳	۰.۰۷	O۵ ایجاد امنیت نسبتاً بالای منطقه یک و الگو شدن برای سایر ناطق شهر.
۰.۳۶	۴	۰.۰۹	O۶ ایجاد پلیس محلی توسط خود ساکنان منطقه.
۰.۲۷	۳	۰.۰۹	O۷ فرهنگ‌سازی و آگاهی مردم نسب به گزارش عوامل ناامنی.
۰.۲۴	۳	۰.۰۸	O۸ سامانه‌های فعال دولتی (۱۱۵، ۱۱۰ و...) برای گزارش خرابی‌ها، تخلفات و جرایم.
۲.۹۸	-	۱	جمع کل

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی از لیست کردن نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید محیط داخلی و خارجی سیستم تهیه می‌شود و امتیاز نهایی هر عامل از ضرب ضریب هر عامل در رتبه آن عامل به‌دست می‌آید. ضریب عامل عددی است که برحسب درجه اثرگذاری بر سیستم بین ۰ تا ۱ بطوری‌که در نهایت مجموع ضرایب عوامل داخلی برابر یک باشد، داده می‌شود. رتبه، عددی است بین ۱ تا ۴ که برحسب مثبت بودن آن عامل در سیستم به آن عامل اختصاص داده می‌شود، بطوری‌که نقاط ضعف رتبه‌ای بین ۱ تا ۲ و نقاط قوت رتبه‌ای بین ۲ تا ۴ می‌گیرند. امتیاز نهایی از ضرب ضریب در رتبه به دست می‌آید. جمع نمره نهایی از ۱ تا ۱/۹۹ نشان‌دهنده ضعف داخلی سیستم است؛

نمره‌ها از ۲ تا ۲/۹۹ نشان‌دهنده وضعیت متوسط سیستم و نمره‌های ۳ تا ۴ بیانگر این است که سیستم در وضعیت عالی قرار دارد.

نمودار شماره ۳. موقعیت محله بر اساس مدل SWOT

تهاجمی: استفاده از توانمندی‌ها برای استفاده از فرصت‌ها.

رقابتی: بهبود سیستم‌های درونی با استفاده از فرصت‌های بیرونی.

محافظه کارانه: بهبود شرایط محیطی با استفاده از توانمندی‌ها.

تدافعی: کاهش نقاط ضعف و پرهیز از تهدیدها.

گام دوم - تدوین راهبرد (مرحله مقایسه)

در این مرحله با استفاده از ماتریس سوات و ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی به ارائه انواع راهبردهای ممکن در برنامه‌ریزی پرداخته می‌شود. در برنامه‌ریزی راهبردی، اصل اساسی بر این است که با بهره‌جستن از فرصت‌های خارجی و پرهیز از

اثرات ناشی از تهدیدهای خارجی یا کاهش دادن آنها، به تدوین راهبرد پرداخته شود. به همین دلیل شناسایی، نظارت و ارزیابی فرصت‌ها و تهدیدهای خارجی می‌تواند موفقیت برنامه را تضمین کند.

نقاط ضعف W	نقاط قوت S	ماتریس SWOT
راهبردهای WO	راهبردهای SO	فرصت‌ها O
راهبردهای WT	راهبردهای ST	تهدیدها T

نمودار شماره ۴. ماتریس تحلیلی SWOT و نحوه تعیین راهبردهای مختلف

منبع: افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۴

در ماتریس سوات در هر مرحله دو عامل با هم مقایسه می‌شوند و هدف انتخاب بهترین راهبردها نیست، بلکه هدف تعیین راهبردهای قابل اجرا است. بنابراین همه راهبردهایی که در ماتریس سوات ارائه می‌شوند، انتخاب و اجرا نخواهند شد.

جدول شماره ۴. استخراج راهبردهای پژوهش بر اساس ماتریس نقاط درونی و بیرونی

نقاط ضعف	نقاط قوت	
W _۱	S _۱	ماتریس عوامل داخلی
W _۲	S _۲	
W _۳	S _۳	
W _۴	S _۴	
W _۵	S _۵	
W _۶	S _۶	
W _۷	S _۷	
W _۸	S _۸	
W _۸	S _۹	ماتریس عوامل خارجی
W _۹	S _{۱۰}	
W _{۱۰}	S _{۱۱}	

W11 W12 W13				
راهبردهای WO	راهبردهای SO	فرصت‌ها		
- کنترل و برخورد با عوامل ناامنی در منطقه از طرف نهادهای رسمی و غیر رسمی (O2, O3, O4, O6, O8, W1, W2, W3, W4, W5, W9, W10, W12). - همکاری مردم با سازمان‌ها و ارگان‌های رسمی برای برقراری امنیت پایدار (O3, O4, O5, O7, O8, W5, W6, W7, W12). - تقویت اجتماع محلی و سازمانهای مردم محور مانند سرای محله، شوراییاری، NGO ها و CBOها (O1, O6, O7, W6, W7, W13).	- استفاده از ظرفیت‌های نیروی انسانی منطقه برای برقراری امنیت (O3, O6, O7, S1, S3, S5, S6). - بهره‌برداری مناسب از سازمان فضایی منطقه برای استقرار امنیت پایدار (O4, S1, S2, S4, S7, S8, S10, S11). - استفاده از قدرت‌های ذی‌نفوذ برای برقراری امنیت پایدار (O1, S9, S10).	O1 O2 O3 O4 O5 O6 O7 O8		
		راهبردهای WT	راهبردهای ST	تهدیدها
		- حضور فعال‌تر نیروهای انتظامی در منطقه (T8, T9, W1, W2, W4, W5, W9, W10, W12). - فرهنگ‌سازی برای امنیت پایدار (T1, T6, T7, W6, W7, W11, W12). - از بین بردن فضاهایی که باعث ناهنجاری می‌شوند (T8, T9, S3, S11).	- برنامه‌ریزی برای رشد متعادل جمعیت منطقه (T2, T4, S1). - ساماندهی مناسب مهاجران وارد شده به منطقه (T3, T7, S4). - انعطاف در رویکرد برنامه‌ریزی (T1, T5, T6, S9). - از بین بردن فضاهایی که باعث ناهنجاری می‌شوند (T8, T9, S3, S11).	T1 T2 T3 T4 T5 T6 T7 T8 T9

گام سوم - ارائه ماتریس برنامه‌ریزی راهبردهای کمی QSPM (مرحله تصمیم‌گیری)

در این مرحله ابتدا با اولویت‌بندی راهبردهای قابل قبول به‌دست آمده در مرحله قبل از طریق قضاوت شهودی، راهبردهای نهایی را انتخاب کرده و با استفاده از ماتریس

برنامه‌ریزی راهبردی کمی (QSPM) امتیاز نهایی هر معیار مشخص می‌شود. در اجرای ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی از تجزیه و تحلیل‌های مرحله اول و نتیجه حاصل از مقایسه عوامل داخلی و خارجی در مرحله دوم استفاده می‌شود تا به وسیله آن، شیوه‌های عینی راهبردهای قابل اجرا مشخص شوند. از این ماتریس برای تعیین میزان جذابیت راهبردهای تدوین شده استفاده می‌شود و با استفاده از این ماتریس می‌توان به صورت عینی، راهبردهای گوناگون را که در زمره بهترین راهبردها هستند، مشخص کرد.

➤ وزن دهی به عوامل از صفر (بی اهمیت) تا ۱ (بسیار مهم). ضریب نشان دهنده اهمیت نسبی عوامل می‌باشد. مجموع ضرایب داده شده باید ۱ باشد. اغلب به عواملی که موجب فرصت شوند، نمره بیشتری داده می‌شود (در مرحله قبل انجام شده است).

➤ به هر یک از عوامل به ترتیب اهمیت رتبه ۱ تا ۴ داده می‌شود. این رتبه بیانگر میزان اثربخشی راهبردهای کنونی در نشان دادن واکنش نسبت به عوامل مزبور است. عدد چهار به معنی واکنش بسیار عالی، ۳ واکنش از حد متوسط به بالا و عدد ۲ به معنی واکنش در حد متوسط است. عدد ۱ نیز به معنی واکنش ضعیف است.

➤ ضریب هر عامل را (که از صفر تا ۱ بود) در رتبه مربوط به آن ضرب می‌کنیم تا نمره نهایی به دست آید.

➤ مجموع نمره‌های مربوط به هر یک از متغیرها را به دست می‌آوریم تا بتوانیم مجموع نمره‌های هر راهبرد را تعیین کنیم.

جدول شماره ۵. اولویت‌بندی کردن راهبردهای تدوین شده بر اساس مدل QSPM

راهبردها (محافظه کارانه)						
تقویت اجتماعات محلی و سازمان‌های مردم محور مانند سرای محله، شوراباری، NGOها و CBOها.	همکاری مردم با سازمان‌ها و ارگان‌های رسمی برای برقراری امنیت پایدار.	کنترل و برخورد با عوامل ناامنی در منطقه از طرف نهادهای رسمی و غیر رسمی.	جمع	نمره جذابیت	ضریب	عوامل اصلی تعیین‌کننده موقعیت
*	*	*	*	*	*	فرصت‌ها

۰.۱۲	۲	۰.۲۴	۴	۰.۱۸	۳	۰.۰۶	اسکان گروه‌های ذی‌نقوذ (مسئولین سیاسی، اقتصادی، اجتماعی) کشوری و بین‌المللی در منطقه.
۰.۱۵	۳	۰.۱۰	۲	۰.۱۵	۴	۰.۰۵	فعالیت پلیس کوهستان در مناطق تفریحی توچال، دربند و گلابدره برای امنیت بیشتر گردشگران.
۰.۲۴	۴	۰.۲۴	۴	۰.۲۴	۴	۰.۰۶	تمایل مسئولین برای امنیت پایدار منطقه به‌دلیل شرایط اقتصادی- اجتماعی خاص منطقه.
۰.۲۰	۴	۰.۲۰	۴	۰.۲۰	۴	۰.۰۵	شناسایی نقاط جرم‌خیز و تغییر کاربری آن در راستای افزایش امنیت مانند احداث پارک تندرستی در محله زعفرانیه.
۰.۳۶	۴	۰.۳۶	۴	۰.۳۶	۴	۰.۰۹	ایجاد امنیت نسبتاً بالای منطقه یک و الگو شدن برای سایر مناطق شهر.
۰.۲۸	۴	۰.۲۸	۴	۰.۲۱	۳	۰.۰۷	ایجاد پلیس محلی توسط خود ساکنان منطقه.
۰.۳۲	۴	۰.۳۲	۴	۰.۳۲	۴	۰.۰۸	فرهنگ‌سازی و آگاهی مردم نسب به گزارش عوامل ناامنی.
۰.۲۱	۳	۰.۲۸	۴	۰.۲۱	۳	۰.۰۷	سامانه‌های فعال دولتی (۱۱۵، ۱۱۰ و ...) برای گزارش خرابی‌ها، تخلفات و جرایم.
۱.۸۸	*	۲.۰۲	*	۱.۸۷	*	*	جمع
*	*	*	*	*	*	*	تهدیدها
۰.۲۸	۴	۰.۲۸	۴	۰.۲۱	۳	۰.۰۷	نظام برنامه‌ریزی از بالا به پایین (عدم کنترل اجتماعی و امنیت توسط خود مردم).
۰.۰۸	۲	۰.۰۴	۱	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	نرخ رشد جمعیت‌پذیری بالا نسبت به کل شهر تهران.
۰.۱۲	۲	۰.۰۶	۱	۰.۰۶	۱	۰.۰۶	اسکان افغانه در منطقه یک به دلیل ظرفیت‌های کاری.

۰.۰۶	۲	۰.۰۳	۱	۰.۰۶	۲	۰.۰۳	جاذب بودن منطقه برای ورود گروه‌های مختلف اجتماعی شهر تهران.
۰.۳۲	۴	۰.۱۶	۲	۰.۲۴	۳	۰.۰۸	عدم توجه به بحث محوری امنیت در طرح‌های جامع و تفصیلی.
۰.۲۰	۴	۰.۱۰	۲	۰.۱۵	۳	۰.۰۵	فقدان ضوابط و مقررات در راستای ایجاد امنیت پایدار منطقه.
۰.۱۲	۳	۰.۰۸	۲	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	برهم خوردن تعانس اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی ساکنین در بخش‌هایی از منطقه به دلیل رشد مهاجرت‌ها به منطقه یک.
۰.۱۵	۳	۰.۱۰	۲	۰.۱۰	۲	۰.۰۵	وجود پارک‌های منطقه‌ای و جذب معنادار و خلاقان به این مکان‌ها به‌ویژه در شب به دلیل بزرگ بودن این مکانها مانند پارک جمشیدیه و نیاوران.
۰.۱۰	۲	۰.۱۰	۲	۰.۰۵	۱	۰.۰۵	رفاه اقتصادی بالای منطقه که برای ورود تندی‌گران جاذب است.
۱.۴۳	*	۰.۹۵	*	۱.۰۳	*	۱	جمع
*	*	*	*	*	*	*	قوت
۰.۰۴	۱	۰.۰۴	۱	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	تراکم پایین جمعیت در منطقه یک نسبت به سایر مناطق تهران (رابطه مستقیم بین جرایم و تراکم جمعیت وجود دارد).
۰.۰۴	۱	۰.۰۸	۲	۰.۱۲	۳	۰.۰۴	وجود امکانات بیشتر برای ایجاد امنیت مانند نصب دوربین و استخدام نگهبان و...
۰.۱۰	۲	۰.۱۵	۳	۰.۱۰	۲	۰.۰۵	حضور فعال نیروی انتظامی و پایگاه‌های آن در سطح منطقه.
۰.۰۸	۲	۰.۰۴	۱	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	بافت جدید و برنامه‌ریزی

							شده با امنیت بالا در محلاتی مانند ولنجک و کامرانیه و فرمانیه.
۰.۰۶	۲	۰.۰۶	۲	۰.۰۹	۳	۰.۰۳	سطح پایین بیکاری ساکنان منطقه.
۰.۰۶	۲	۰.۰۶	۲	۰.۰۹	۳	۰.۰۳	سطح بالای تحصیلات ساکنان منطقه.
۰.۰۸	۲	۰.۰۴	۱	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	افزایش امنیت به دلیل وجود مراکز آموزشی و دانشگاهی مانند دانشگاه شهید بهشتی.
۰.۱۸	۳	۰.۱۸	۳	۰.۲۴	۴	۰.۰۶	حضور محلات تاریخ ساز و تأثیرگذار در سطح منطقه مانند محله جماران.
۰.۲۰	۴	۰.۲۰	۴	۰.۱۰	۲	۰.۰۵	تلاش در ایجاد ارتباط با سازمان های غیر دولتی و جلب مشارکت مردم.
۰.۲۴	۴	۰.۱۸	۳	۰.۱۸	۳	۰.۰۶	وجود نهادهای تاثیرگذار بر افزایش امنیت مانند سفارتخانه ها و سکونت دیپلمات ها در منطقه.
۰.۰۸	۲	۰.۱۲	۳	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	روشنایی در بیشتر کوچه ها و خیابان ها در شب.
۱.۱۶	*	۱.۱۵	*	۱.۲۴	*	*	جمع
*	*	*	*	*	*	*	ضعف
۰.۱۲	۴	۰.۰۶	۲	۰.۰۶	۲	۰.۰۳	وجود بافت های حاشیه ای مانند آبک و سیمین قلعه.
۰.۰۶	۲	۰.۰۶	۲	۰.۰۳	۱	۰.۰۳	وجود خانه ها و باغ منزل های ویلایی که امکان سرقت در شب را می دهد.
۰.۱۲	۳	۰.۰۸	۲	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	اسکان افراد با پایگاه های مختلف اقتصادی و اجتماعی در گره گاه تجریش.
۰.۱۲	۳	۰.۰۸	۲	۰.۱۲	۳	۰.۰۴	وجود پارک های حاشیه ای مانند پارک نیلوفر در کنار پایانه اتوبوسرانی تجریش.
۰.۱۲	۳	۰.۱۲	۳	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	وجود مراسم و مهمانی های شبانه در منطقه یک.
۰.۲۰	۴	۰.۲۰	۴	۰.۲۰	۴	۰.۰۵	پایین بودن تعاملات اجتماعی بین افراد محلات.
۰.۲۰	۴	۰.۲۰	۴	۰.۲۰	۴	۰.۰۵	کمبود سازمان های مردم محور و NGOها.

۰.۰۶	۲	۰.۰۹	۳	۰.۰۹	۳	۰.۰۳	تراکم زیاد جمعیت در مکان‌های تجاری منطقه.
۰.۰۸	۲	۰.۰۸	۲	۰.۱۲	۳	۰.۰۴	درگیری و نزاع خیابانی.
۰.۰۶	۲	۰.۰۹	۳	۰.۰۶	۲	۰.۰۳	وجود سارقان در منطقه به دلیل مرفه بودن منطقه.
۰.۱۰	۲	۰.۱۰	۲	۰.۱۵	۳	۰.۰۵	بدحجابی در میان بعضی از ساکنان منطقه.
۰.۲۰	۴	۰.۱۵	۳	۰.۱۵	۳	۰.۰۵	مصرف دخانیات و مواد مخدر توسط جوانان و ایجاد پاتوق در منطقه حتی در میان بعضی از خانم‌ها.
۰.۱۶	۴	۰.۰۸	۲	۰.۰۸	۲	۰.۰۴	محل‌های برنامه‌ریزی نشده با بافت کهن و کوچه‌های تنگ و باریک در بعضی نقاط منطقه، مانند محلات درکه، دارآباد و قسمت‌های شمالی زعفرانیه.
۱.۶۰	*	۱.۳۹	*	۱.۴۲	*	۱	جمع
۶.۰۷	*	۵.۵۱	*	۵.۵۶	*	*	مجموع نمره‌های جذابیت

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف شناخت ظرفیت‌ها و محدودیت‌های داخلی و خارجی امنیت در منطقه یک شهرداری تهران انجام شد. امنیت به عنوان یکی از نیازهای اساسی انسان مطرح می‌باشد، انسان همواره در تلاش برای تأمین امنیت در زندگی خود بوده است، یکی از انگیزه‌های اصلی تشکیل حکومت‌ها نیز تأمین امنیت اجتماعی است؛ امنیت نخستین شرط برای زندگی انسان و سکونت در یک مکان است. با توجه به بحث محوری امنیت، شاخص‌هایی که در این پژوهش استفاده شده است، شامل آزار و اذیت فیزیکی، لسانی و بصری است. در راستای هدف تحقیق، سه مرحله را مورد بررسی قرار داده‌ایم. در مرحله اول به تعیین نقاط ضعف، قوت، فرصت و تهدید موجود (مرحله ورودی)، در مرحله دوم به تدوین راهبردها و در مرحله سوم به ارائه ماتریس برنامه‌ریزی راهبردهای کمی QSPM (مرحله تصمیم‌گیری) پرداختیم. نتایج تحقیق حاکی از این است که موقعیت منطقه یک، محافظه‌کارانه و میانگین نمره‌ها بین ۲ تا ۲.۹۹ و وضعیت منطقه یک از لحاظ امنیت اجتماعی متوسط است، یعنی با استفاده از توانمندی‌های این منطقه، می‌تواند محدودیت‌های پیش‌رو را بردارد. راهبردهای این تحقیق بر اساس نقاط

قوت، ضعف، فرصت و تهدید منطقه انتخاب شدند و در نهایت پس از دادن نمره جذابیت در مدل کمی QSPM به هر یک از راهبردهایی که پیش‌تر انتخاب شده بودند، اولویت‌بندی راهبردها انجام شد. نتایج مدل QSPM حاکی از آن است که راهبردهای پیشنهادی به ترتیب اولویت عبارتند از:

- تقویت اجتماعات محلی و سازمان‌های مردم‌محور مانند سرای محله، شورایاری، NGOها و CBOها؛
- کنترل و برخورد با عوامل ناامنی در منطقه یک از طرف نهادهای رسمی و غیررسمی؛
- همکاری مردم با سازمان‌ها و ارگان‌های رسمی برای برقراری امنیت پایدار. در راستای دستیابی به راهبردهای فوق پیشنهادی زیر مطرح است:
- تأسیس و ایجاد پلیس محله؛
- حضور فعال‌تر نیروی انتظامی در فضاهای ناامن منطقه از جمله حاشیه پارک‌ها و بافت‌های فرسوده؛
- حضور پویاتر پلیس کوهستان در ارتفاعات منطقه از جمله توچال و دربند؛
- توجه به بحث محوری امنیت در طرح‌های فرادست (طرح تفصیلی و طرح جامع)؛
- تقویت شاخص‌های پایداری اجتماعی (سرمایه اجتماعی، حس تعلق به مکان، مسئولیت‌پذیری و...)
- شناسایی فضاهای ناامن و تدوین برنامه‌هایی برای رسیدن به پایداری در این فضاها؛
- فرهنگ‌سازی و افزایش آگاهی مردم نسبت به عوامل ناامنی؛
- رسیدگی سریع نهادهای مسئول به شکایات مردمی در برابر عوامل ناامنی؛
- ایجاد اتاق‌های فکر با حضور نهادهای رسمی و نهادهای مردم‌محور مانند سرای محله و شورایاری برای رسیدن به امنیت پایدار در محله‌های منطقه.

منابع

- احمدی، یعقوب؛ اسمعیلی، عطا (۱۳۸۹). سنجش احساس امنیت زنان مبتنی بر عوامل چندبعدی و میان رشته‌ای در شهر مشهد. مجله جامعه شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، شماره ۲۱.
- اخوان کاظمی، بهرام (۱۳۸۶). امنیت و ابعاد آن در قرآن. فصلنامه مطالعات اسلامی، شماره ۷۵.
- آشوری، داریوش (۱۳۷۹). دانشنامه سیاسی. تهران: انتشارات مروارید.
- بیات، بهرام (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی. فصلنامه انتظام اجتماعی، سال اول، شماره اول.
- پیرز، جان (۱۳۸۳). مدیریت راهبردی (برنامه‌ریزی، اجرا و کنترل). تهران: انتشارات سمت.
- تری، تریف (۱۹۹۹). مطالعات امنیتی نوین. ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی (۱۳۸۸)، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- توسلی، غلام عباس (۱۳۸۱). جامعه شناسی شهری. تهران: دانشگاه پیام نور.
- حقیقتیان، منصور (۱۳۹۳). احساس امنیت زنان و برخی عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مورد مطالعه: زنان شهر اصفهان). فصلنامه مطالعات جامعه شناختی شهری، دوره ۴، شماره ۱۰.
- رجبی‌پور، محمود (۱۳۸۴). درآمدی بر عوامل مؤثر بر احساس امنیت، کنکاشی بر جنبه‌های مختلف امنیت عمومی و پلیس. مجموعه مقالات ۲، تهران: معاونت پژوهشی دانشگاه علوم انتظامی.
- رضویان، محمدتقی؛ آقایی، پرویز (۱۳۹۳). بررسی و ارزیابی احساس امنیت اجتماعی در محله، نمونه موردی: (مطالعه تطبیقی محلات جماران و فاطمی). فصلنامه جغرافیایی چشم‌انداز برنامه-ریزی شهری زاگرس.
- ذاکری، هادی (۱۳۹۰). مدیریت محله. تهران: انتشارات مدیران.
- ذاکری، هادی و دیگران (۱۳۸۹). کتاب آموزشی مدیریت محله. شرکت سفیر هوای تازه.
- ساروخانی، باقر؛ نویدنیا، منیژه (۱۳۸۵). امنیت اجتماعی خانواده و محل سکونت در تهران. فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال پنجم، شماره ۲۲.
- سبجانی، جلیل (۱۳۸۸). بررسی تأثیر عناصر اجتماعی بر امنیت اجتماعی در شهر سنندج. پژوهش نامه علوم اجتماعی، شماره ۳.

- سلطانی، محمدعلی (۱۳۷۴). اثرات جمعیت بر ناهنجاری‌های اجتماعی. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۳۹.
- سید مهدی، موسوی کاظمی (۱۳۹۳). عوامل مؤثر بر بهبود امنیت محلات شهری؛ مورد مطالعه، محله جنت آباد شمالی شهر تهران. فصلنامه فضای جغرافیایی، شماره ۱۴.
- صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷). ویژگی‌های محیطی فضاهاى شهری امن. مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی و معماری.
- طاهرخانی، حسین (۱۳۸۱). نقش فضاهاى شهری در تأمین امنیت اجتماعی. شهرداری‌ها، سال ۴، شماره ۴۱.
- عربی، فرانک (۱۳۸۴). مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی. تهران: انتشارات آشنایی.
- فوکو، میشل (۱۹۷۵-۱۹۷۶). باید از جامعه دفاع کرد. ترجمه رضا نجف زاده (۱۳۹۱)، تهران: انتشارات رخداد نو.
- کارگر، بهمن؛ سرور، رحیم (۱۳۹۰). شهر، حاشیه و امنیت اجتماعی. تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی.
- گروسی، سعیده (۱۳۸۶). بررسی رابطه میان اعتماد اجتماعی و احساس امنیت. فصلنامه دانش انتظامی، سال نهم، شماره دوم.
- گلکار، کوروش (۱۳۹۰). مناسب‌سازی تکنیک تحلیلی SWOT برای کاربرد در طراحی شهری. مجله صفا، شماره ۴۱، سال پانزدهم.
- گسن، ریموند (۱۳۷۴). جرم شناسی نظری. ترجمه مهدی کی‌نیا، تهران: مجمع علمی فرهنگی.
- نادى، حمدالله (۱۳۸۹). بررسی رابطه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی (مطالعه موردی شهر اردبیل). فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی.
- نوروزی، فیض‌الله، فولادی، سارا (۱۳۸۸). بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۲۹-۱۵ ساله شهر تهران و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. فصلنامه راهبرد، شماره ۱۸.
- Buzan, B & Hansen, L. (۲۰۰۷); "International Security, Vol. III: Widening Security", SAGE Publications, London: New Delhi, Singapore.
- Carmona, Catthew. & Heath, Tim. & Oc, Tanner. & Ttiesdell Steven. (۲۰۰۳) "Public Places, Urban Spaces, Architectural Press", New York, Paris
- Hawdon, J & Ryan, J. (۲۰۰۹); "Social Capital, Social Control, and Changes in Victimization Rates", Crime & Delinquency, Vol. ۵۵, No. ۴.

- Mcleod, Saul. (۲۰۱۴). "Maslow's Hierarchy of Needs" Retrieved from <http://www.simplypsychology.org/maslow.html>.
- Newman, O. (۱۹۷۳) "Defensible Space: People and Design in the Violent City", London, Architectural Press
- Ritzer, George. (۲۰۱۰). Sociological Theory. Eighth Edition. New York: Mac Graw Hill
- Schweitzer, J. H. et.al. (۱۹۷۷) "The Impact of the Built Environment on Crime and Fear of Crime in Urban Neighborhoods", Journal of Urban Technology, Vol. ۶, N.۳
- Waver, O. (۲۰۰۹); "Waltz's Theory of Theory", Journals Permissions, No ۲.

